

ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ БЪЛГАРСКИ ПРЕВОДИ НА СТАРОГРЪЦКА И РИМСКА ПРОЗА (1995 – 2020)

Виолета Герджикова, Невена Панова***

TRENDS AND ISSUES IN CONTEMPORARY BULGARIAN TRANSLATIONS OF ANCIENT GREEK AND ROMAN PROSE (1995 – 2020)

Violeta Gerjikova, Nevena Panova

Abstract: The paper presents a survey of the translations from classical languages published in the last three decades, focusing mainly on the prose works. The period under consideration is subdivided into two sub-periods, 1995 – 2005 and 2005– 2020. Predominant trends for both of them are noted, including the prevalence of Greek original texts, the persisting interest in philosophical authors (particularly Aristoteles), and the lasting tendency, with some notable exceptions, to give attention to texts which have not been previously translated into Bulgarian.

Keywords: translations into Bulgarian, classical languages, translation and reception of Ancient Greek and Roman texts

В десетилетието 1995 – 2005 г. на български език се появяват около 40 преводни заглавия от класически езици, повечето от които не са превеждани преди¹. Сред изключенията ще посочим новите преводи на „Антигона“ на Николай Гочев (Софокъл 1998) и на Катул на Николина Бакърджиева (Катул 1999)², както

* Проф. д-р Виолета Петрова Герджикова – СУ „Св. Климент Охридски“, ФКНФ, катедра „Класическа филология“, e-mail: v.gerdzhikova@uni-sofia.bg

** Доц. д-р Невена Аспарухова Панова – СУ „Св. Климент Охридски“, ФКНФ, катедра „Класическа филология“, e-mail: n.panova@uni-sofia.bg

¹ Представените по-долу данни и наблюдения са резултат от дейността по проект 80-10-115/16.04.2020 към ФНИ на СУ („Обзорно проучване на преводната рецепция на антични автори в България в периода 1995 – 2020“), който от своя страна продължава системното проучване на българските преводи на антични автори от периода отпреди Освобождението до 1995 г., отразено в тома „Преводна рецепция на европейските литератури в България. Т. III. Класическа литература“. Съст. А. Николова. София: АИ „Марин Дринов“, 2002. С оглед на ограничения си обем настоящото изложение се фокусира върху очертаване на цялостното присъствие на преводите на антични автори в културното ни пространство в два подпериода (1995 – 2005; 2006 – 2020), без да се предлага по-задълбочен анализ на преводаческите подходи.>>>> Всички документирани издания (някои от тях – и коментирани специално) са описани библиографски в Приложението, което обхваща само първите или новите преводи,

и сборника „Старогръцка лирика“, който сам представлява своеобразна скица на историята на преводната рецепция на този жанр у нас, защото обединява по-стари преводи на Александър Балабанов, Борислав Георгиев, Стефан Гечев и др. с коментари за текстовете от съставителката Дияна Николова (Старогръцка лирика 2001). Освен това, появяват се, сега и в следващия подпериод, отделни същински преиздания, дори на нови преводи от самия изследван период: най-често за образователни нужди или на „вечни“ съчинения като „Илиада“ и „Одисея“, включително в луксозно оформление.

Що се отнася до новите заглавия, които са фокус на настоящите наблюдения, то те са поднесени на българската публика от над десет издателства и от повече от 25 преводачи. Сред издателствата най-важна роля играят *ЛИК*, *Рива*, *Христо Ботев*, *Сонм*. Все още активна е и Библиотека за антична литература „Хермес“ на издателство *Народна култура*, което съществува до 2003 г.; в нея излизат две заглавия. Три текста са публикувани в периодични издания: два от тях са относително кратки и преведени изцяло („Антигона“ на Софокъл в сп. „Сфумато“ (Софокъл 1998) и „Седмо писмо“ на Платон в сп. „Критика и хуманизъм“ (Платон 2002), докато от историческия труд на Амиан Марцелин са представени само няколко глави (Амиан Марцелин 1997). И трите текста имат обаче друга първична роля, а не просто представянето на даден автор/текст³, вероятно и това довежда до публикуването им в периодично издание. От друга страна, и в двата обсъждани подпериода излизат немалко кратки преводи в седмичника „Литературен вестник“, но те няма да бъдат коментирани тук, доколкото обикновено имат рекламна цел да представят с откъс ново или планирано издание или са в известен смисъл експериментални, но е радващо, че редколегиата на вестника е отворена към представяне на антични автори⁴.

Античните автори, чиито произведения се издават самостоятелно, в повечето случаи са достатъчно известни и авторитетни, но рядко превеждани на български и относително слабо представени в нашата преводна литература (например Аристотел, Полибий, Сенека). Това свидетелства за съзнателни усилия

тоест – прекия обект на изследването, а не преизданията на по-стари преводи, каквито, макар и не многобройни, също има през периода. Не се препраща и към преводи, които имат към момента само онлайн версии, отново с оглед най-вече на обема.

² И през следващия подпериод се появяват преводи и на „Антигона“ (Софокъл 2014 (преработка на Софокъл 1998); 2015; 2020), и на Катул (2009), превеждан частично и от Б. Георгиев и Г. Батаклиев съответно през 1970 и 1987 г.); Катул 2009. Едва с превода на Я. Букова от 2009 стартира същинската цялостна преводна рецепция на този поет у нас.

³ И по-точно: осъществяване на театрален проект („Антигона“), дипломна работа за СУ („Седмо писмо“), дипломна работа за НГДЕК (Амиан Марцелин).

⁴ Тук ще споменем, макар да принадлежи към следващия подпериод, и тематичния брой на сп. „Ах, Мария“ от 2011 г. (гл. ред. Р. Баросов), с подзаглавие „Обсебена от античността“, посветен на 90-годишнината на Катедра „Класическа филология“ в СУ, в който са поместени и някои по-стари, но непубликувани преводи (вж. Калимах 2011), и първи български версии на отделни текстове (напр. Псевдо-Платон 2011), и фрагментарни преводи на млади преводачи.

на преводачи и издатели, насочени към значими имена и към „запълване“ на сериозни липси в познанията на българската публика за античната литература в по-широк план, а не само с акцент върху включените и в училищни, и в университетски учебни програми отделни творби и извори.

Сред избраните текстове категорично преобладава прозата, като ясно проличава тенденция на предпочитание към философската проза и донякъде към историографията. В разглежданото гранично между XX и XXI в. десетилетие философията е представена с около 20 заглавия. Заслуга за тяхната поява имат преди всичко „Библиотека Касталия“ и „Bibliotheca Christiana“ на издателство *ЛИК*. Може да се предположи, че някои текстове, особено фрагментарно запазените, както и тези на късноантични и раннохристиянски автори⁵, са били дългоочаквани и необходими за специалисти в различни области на хуманитаристиката, но са оставали пренебрегвани, а вероятно и неприемливи за издателските планове преди 1989 г. Годините след обществената промяна се оказват време на наваксване тъкмо в този сегмент на античната литература. Излизат фрагменти и по-малки и по-големи текстове на елеати, стоици, Хераклит, Епиктет, Прокъл, Порфирий, Василий Велики, Плотин. Важен културен факт е появата на „Писма до Луцилий“, т. II, на Сенека, както и на два от етическите му трактати. Истински феномен за българската културна среда е преводът на цели шест текста на Аристотел, някои от които („Политика“, „Метафизика“, „Аналитики“) имат фундаментално значение за европейската интелектуална традиция и тяхната поява на български може да се оцени като изключително трудна задача, но крайно необходима и дори закъсняла. Всички тези издания са снабдени с повече или по-малко подробен научен апарат – уводни студии, коментарни бележки, показалци. Изключение прави монументалният превод на „Енеади“ от Плотин, който, по думите на преводача Цочо Бояджиев, е лишен от „тълкуващ коментар“, за да не се увеличи до невъзможност и без това обемното книжно тяло⁶.

И така, за този период от десет години на българския книжен пазар се появяват няколко десетки превода от класически езици, които в рамките на нашата културна среда не са незначителни нито по брой, нито по качество. В тази преводаческа продукция се открояват няколко тенденции като превес на старогръцките автори над римските и преобладаващ интерес към прозаични философско-теоретични съчинения, особено към непревеждани до момента автори и произведения. Някои от текстовете са отдавна очаквани и фундаментални,

⁵ Тези по-късни съчинения не се коментират тук, а в Приложението влизат автори само до VI в. сл.Хр., но все пак е важно да се отбележи интересът към преводи от антични езици от няколко епохи.

⁶ Вж. Плотин 2005, 869. В същата преводаческа бележка Ц. Бояджиев защитава като че ли една своеобразна невидимост на преводача, но както ще посочим нататък, периодът е приносен и с метатекстовете, които все по-смело създават самите преводачи. Цялостното издание на „Енеади“ се предхожда от три „сигнални“ публикации на кн. I, II, V, издадени от „Софи-Р“ през 1996 и 1997 г., които също съдържат задължителните, но минимални препратки към други текстове и бележки.

други заемат по-маргинално положение в античното културно наследство, но всички представляват интерес за специалисти по философия, теология, история и други дисциплини. Следователно е налице известна едностранчивост и съответно отлив на вниманието от класически литературни произведения на основни автори, или пък на такива, които биха заинтересували по-широки образовани публики. Това отчасти може да се обясни със сложната икономическа обстановка през 1990-те и със замирането на популярната библиотека „Хермес“, както и на престижната поредица „Световна класика“⁷ на издателство *Народна култура*, т.е. със залеза на старите държавни издателства със значителни ресурси и дългосрочни издателски политики. Активност проявяват няколко нови независими издателства, които се опитват да поддържат свои тематични антични поредици. Тези проекти, а понякога и самите издателства нямат дълготрайна съдба. Качеството на книжните тела, на оформлението, на научния апарат е разнородно, но като цяло е налично внимание към допълнителните и спомагателни елементи, които са от голямо значение за комуникативността на преводите. В част от изданията е спазена добрата практика на научна редакция от изявени специалисти. Повечето преводачи са класически филолози, но има немалко преводачи с философско образование и научно поприще. Малцина от всички тях (като Владимир Атанасов, Иван Христов, Цочо Бояджиев) имат по-трайна реализация в областта на превода. Това вероятно се дължи както на индивидуални житейски и професионални обстоятелства, така и на нарастващата трудност в съвременната пазарна конюнктура да се поддържа присъствието на антични текстове в издателските планове и политики.

В следващия проучен период (2006 – 2020) се наблюдават немалко вече очертани тенденции, както с положителен, така и с донякъде отрицателен знак. Ще маркираме и основните прилики, и отделни разлики в издателския и преводачески избор. Отново превес има (старогръцката) проза, но преводната продукция тук е по-пъстра. Запазва се тенденцията е да се появяват три до пет заглавия годишно (общо за всички жанрове), като в годините, когато този брой е най-висок, обикновено приключват по-големи издателски проекти.

Още в началото ще посочим, че по-характерно за разглеждания период, отколкото за предходния, е създаването на нови преводи на важни, но вече прежеждани произведения. Такива са новите преводи на Платоновите „Държавата“ и „Пир“ (Платон 2015а, 2015б)⁸, както и на Аристотеловата „Поетика“ (Аристотел 2016), и трите осъществени от Георги Гочев. Те предизвикват по-умерен интерес,

⁷ Една от последните книги в тази позната на всеки български читател поредица е „Елегии“ на Овидий, прев. Г. Батаклиев, 1994.

⁸ През периода излизат още няколко преиздания на отделни диалози от четиритомното издание на Платон (1979 – 1990) „Федър“ през 2007 и „Федон“ през 2011 г. в превод на Б. Богданов, както и „Парменид“ през 2018 г., прев. Ц. Бояджиев. Голямата заслуга на Б. Богданов в този период остава преводът на „Диатриби“ на Епиктет от 2015 г., предизвикал обаче по-малък интерес, отколкото преводите на „класическите“ антични философи Платон и Аристотел.

вероятно най-напред поради авторитета на по-ранните преводачи, макар че в новите преводи е заявен респект към тях, а посредством достъпни коментари се търси по-широка публика⁹. Около тези преводи на Г. Гочев като положителна подробност може да се спомене връзката им с Общонаучният семинар, воден от покойния вече проф. Богдан Богданов, в Нов български университет¹⁰. На семинарните сбирки, посещавани и от студенти, но повече от преподавателите, са дискутирани и съдържателни, и преводачески проблеми на съответните текстове още преди излизането им, а така работата на преводача става видима за по-широк кръг потенциални читатели. Тенденцията да се подхожда с известна подозрителност към новите преводи на древни творби се дължи и на факта, че старите преводи често са още достъпни: като антикварни книги, нерядко на приемлива цена, или в електронен формат; периодичните преиздания, за които бе споменато, също укрепват авторитета им.

Тук следва да се запитаме имаме ли усет за „оптималния интервал“ (и следва ли той да бъде нормиран) между появата на два различни превода на едно антично произведение. Този въпрос е релевантен и поради факта, че все още преводачите от класически езици продължават преди всичко да следват „мисията“ си да преведат най-сетне редицата оставащи ключови антични текстове, никога непревеждани на български. В коментирания период се появяват обаче и отделни нови преводи след скорошни първи преводи на дадените произведения (вж. Елиан 2011, Сафо 2018, Сенека 2020). Подобни съвпадения са обичайни и приветствани в култури с по-дълга преводна рецепция и по-голяма читателска аудитория, докато тук те са резултат понякога и от дългото очакване на възможност за издаване на готов превод, но и на недостатъчно добра комуникация между издателите. От друга страна, преводачите на няколкото нови превода на „Антигона“ (Софокъл 2014, 2015, 2020) отправят сякаш именно покана за дискусия върху превода на антични творби, но тя няма как да се състои на тези страници.

И първи, и нови преводи, и редактирани преиздания съдържа поредицата „Аристотел. Съчинения в шест тома“ на издателство „Захарий Стоянов“, с която продължава сериозното представяне на философа. Инициатор, преводач и редактор на повечето текстове е Иван Христов. Изданието е двуезично¹¹, с

⁹ Сериозен интерес проявяват по-скоро тесните специалисти, включително по теория на превода. Тук вж. и дискусията върху новия превод на „Поетика“ с участието на Г. Гочев, В. Маринов, Н. Панова, Б. Паскалева, Х. Тодоров в „Литературен вестник“, бр. 25/2017, 12 – 13.

¹⁰ <http://bogdanbogdanov.net/bg_seminar_pdf.php?pdfsecID=21>. За съжаление преводът на произведението, дискутирано на последния семинар от тази поредица, през 2015/16 г., още не е публикуван – „Никомахова етика“ на Аристотел (прев. Вл. Маринов) – текст, отново наличен в по-ранен превод (от Т. Ангелова, 1993).

¹¹ В периода излизат и други двуезични издания (например Павзаний, Полибий, Страбон; Августин 2007; Софокъл 2014; Архилох 2018) – това е много полезно в случая с по-специализираните текстове и вече е по-лесно за реализиране чисто тех-

твърди корици. Досега (2008 – 2018) са издадени по две части от т. I и II¹². По проекта се работи явно бавно и това му създава нещо като „ореол“ на същински научен проект, изработван с вниманието и систематичността, които Аристотел заслужава.

Във връзка и с рецепцията на Аристотел, и с темата за новите преводи, следва да посочим и развитието на историята на българската „Метафизика“. В предходния подпериод става факт първото издание на трактата, дело на Н. Гочев и И. Христов (Аристотел 2000). Преводът е приет като събитие, но доколкото двамата преводачи застъпват различни концепции, макар и всяка свързана с дълга традиция, по някои ключови аспекти като предаването на терминологията, и въпреки общите индекси и други съпътстващи текстове, оценките за изданието са разнопосочни и с години се очаква всеки от двамата преводачи да представи своя пълна версия на Аристотеловия *opus magnum*. Това вече е факт за превода на Н. Гочев – през 2017 и 2019 г. в два тома излизат всички книги на „Метафизика“ в негов превод, а през 2020 г. трактатът е издаден в един том, който предизвиква сериозен интерес.

Тук нека отбележим, че тандемно или изобщо екипно преводачество се явява и в други случаи през периода, но по-често при сборни томове (Еврипид 2008, 2012 – едно от събитията в полето на превода на драма за периода¹³; Плутарх 2008, 2013, 2017 – и при този автор се забелязва стремеж организирано да се работи по по-пълното му представяне на български, и с двата му основни корпуса), съчинения с ясно обособени дялове (Елиан 2009), или когато езикът на оригинала не е толкова терминологизиран и не изисква единна преводаческа стратегия, например в съчинението, с което завършва пълното представяне на Платоновото наследство на български, „Законали“ (Платон 2007). В превода на Г. Гочев и Н. Панова като общо звучене и стилови характеристики се долавят два преводачески почерка, но томът остава единен, един е и индексът в края му.

нически, и, но се поставя и въпросът дали е необходимо при художествените преводи, които търсят по-широка публика.

¹² В Приложенията са описани само частите от т. II, в превод на Ц. Бояджиев, защото именно в тях има и първи преводи (напр. „Физика“, като две книги от съчинението са публикувани първо във „Философска библиотека“ на изд. „Св. Иван Рилски“ към МГУ през 2010), и нови, като този на „За душата“.

През периода започва излизането и на други многотомни издания, най-вече историографски: поредицата „Антични автори към изворите за Тракия и траките“ на ИБЦТ, в чиито рамки досега са издадени Павзаний, Полибий, Страбон, но се очаква появата и на автори като Диодор Сицилийски, както и началните книги от съчинението на Тит Ливий, от което обаче няма публикуван нов том след 2012 г.

¹³ При превода на поезия следва да се отбележат и два скорошни превода, осъществени от класически филолог и поет, Г. Гочев и П. Хайнрих (Архилох 2018; Еврипид 2019) – практика, която се явява и по-рано, дори при знакови творби като „Илиада“ (прев. А. Милев и Б. Димитрова, I изд. 1969, най-ново изд. 2009).

През подпериода се наблюдава обнадещаващо раздвижване и в полето на ораторската проза. През 2012 г. в поредицата „Антология на ораторската реч“ излиза томът „Оратори на Древна Гърция и Рим“, съставен от Величко Руменчев, професор в Катедра „Реторика“ към ФФ на СУ (Оратори 2012). От антологийно издание не може да се очаква поместените преводи да са създадени синхронно; те принадлежат на различни преводачи и периоди, като около 70% са преиздания, останалите са нови. Всички са реализирани от класически филолози, но се усеща известна липса на единна редакция както на преводите, така и на уводните и коментарни бележки¹⁴. Несъмнено положително обаче е това възможно по-широко представяне на античната реторика като словесна нагласа и цялостна дискурсивна практика, присъстваща реално във всички антични жанрове.

По друг начин същински филологически принос е томът „Речи“ на Изократ (Изократ 2008), представящ над 2/3 от запазеното под името на известния атински оратор в превод на Виолета Герджикова и Николай Шаранков. Изданието е екземплярно в няколко аспекта и позволява да обобщим няколко тенденции в за щастие преобладаващо добрите преводачески практики спрямо античната литература, реторика и философия от последните три десетилетия у нас. Преводачите са двама, защото и този корпус от отделни речи го позволява, но и заради пожелателната диалогичност в процеса на превода. Произведенията на Изократ са на границата между реторика, философия, образователна психология и политика, затова и нямат база за сериозна популярност в нашата културна среда, но за изграждането ѝ в случая спомагат добрите въведения и бележки към отделните речи.

Този том, от друга страна, е част от жанрово пъстрата колекция „Архетип“ на Фондация за българска литература, 2008 – 2009, представяща първи преводи на произведения от старогръцки и византийски автори (Елиан, Алкифрон, Дигенис Акритас, Еврипид, Изократ, Лукиан, Плутарх, Спасителна книга), като общата работа по поредицата е действително екипна. „Архетип“ е сред издателските инициативи (като „Делос“ на Сонм, „Libri legendi“ на *Ergo* и „Cultura animi“ на УИ „Св. Климент Охридски“), подкрепени по Програма „Култура“ на ЕК – важен, макар и привидно страничен момент: публиките на антична литература остават „елитни“, затова с тях се заемат по-често независими издателства, но спонсориращите програми за такива преводи са малко, а и „напасването“ към изискванията на дадена програма отнема немалко от преводаческия потенциал, но и стимулира диалога за значението на античното словесно наследство днес. От посочените няколко примера само *Cultura animi* на УИ на СУ е посветена на римската класическа, средновековна и ренесансова философска и религиозно-философска литература. Подходът на съставителите е смесен, включени са и по-рано издавани съчинения, например на Босций, но и първи преводи. Тематично поредицата е

¹⁴ Забелязва се и определена „популяризация“, но може би с цел да се оживи историческият контекст, например сред авторите в съдържанието фигурира самият Сократ, вместо Платон, „цитирал“ Сократ.

много професионално замислена; за съжаление по технически издателски причини томовете не излизат едновременно и не успяват да се наложат като цялост. Тук посочваме само най-ранния от включените автори, Цицерон, представен с първи преводи на „За задълженията“ и „Тускулански беседи“ (Цицерон 2008). С появата им Цицерон най-сетне би могъл да бъде приет и като теоретичен философ в нашата културна среда, а не само като оратор и ретор, политик и интелектуалец, както го представят досега преведените съчинения, макар сред тях да фигурират и кратките му етически трактати.

Като кратко общо заключение за разгледания период бихме могли да кажем, че що се отнася до българската преводна рецепция на антични автори у нас, то последните 30 години са несъмнено десетилетията на Аристотел. Случаещото се с този автор е значимо и само по себе си, и е някак парадигмално, отразява общи тенденции и (отделни) проблеми, валидни за цялостната ни рецептивна нагласа към античната литература. И при Аристотел, и при други автори, около които има раздвижване в периода, са видими тенденциите да не се забравят старите преводи, дори да се появяват нови, но най-напред да се добавят издания на непревеждани до момента произведения. Още един аспект на преводаческия интерес може да се отбележи за целия период: по-сериозното обръщане към научната литература, дори в някои случаи да става дума за опит познати и отпреди текстове да се прекласифицират жанрово (вж. Гален 1997, 2001, 2014, 2018; Птолемей 2000; Хипократ 2020; Икономика 2006¹⁵). Преводачът на антични текстове най-често е и изследовател на превеждания автор/жанр и в периода нарастват метатекстовете и елементите на научния апарат, създадени от преводачите, вероятно и поради известното отслабване на ролята на редактора през последните години, което пък дава повече свобода, но и отговорност на преводача. Като графично оформление и печат изданията с преводи от антични езици стават все по-добри – обща тенденция в българското книгоиздаване, надяваме се тя да продължи. Но още по-добре биха могли да бъдат приемани преводните издания с помощта на по-активна оперативна критика и при търсене на форми за по-широко обсъждане на всеки нов преводен принос.

БИБЛИОГРАФИЯ

Августин 2001а: Аврелий Августин. За учителя. Прев. П. Роголки. София: Софи-Р, 2001.

Августин 2001б: Аврелий Августин. Малки трактати (За щастливия живот, За безсмъртието на душата, За истинната религия, За природата на доброто). Прев. А. Делчева, Е. Митева, Т. Хрисчев. Ц. Бояджиев. София: ЛИК (Bibliotheca Christiana, s.n. 4), 2001.

Августин 2005 – 2008: Блажени Августин. За Божия град. Т. 1 – 2. Прев. Д. Валентинова. София: Изток-Запад, 2005 – 2008.

Августин 2007: Св. Аврелий Августин. За порицанието и благодатта. Прев. А. Цветкова-Глазер. София: Католическа Апостолическа Екзархия, 2007.

¹⁵ В момента на приключване на настоящото изложение се очаква появата на „За архитектурата“ на Витрувий, в превод от латински на Елена Йонкова, който вече има своята дълга и лъкатушна преводна история (Кибеев, 2021).

Августин 2008: Св. Аврелий Августин. Избрани произведения: Разговори със себе си. Прев. А. Б. Николова; Тълкувания на псалми. Прев. С. Бакърджиева-Соколова; Проповеди. Прев. И. Янкулова. София: УИ „Св. Кл. Охридски“ (Cultura animi), 2008.

Августин 2012: Св. Аврелий Августин. Избрани писма до жени. Прев. С. Николаева, С. Йотов. София: Изток-Запад, 2012.

Алкифрон 2008: Алкифрон. Писма на хетери. Прев. Д. Вълчева. София: Фондация за българска литература („Архетип“), 2008.

Амиан Марцелин 1997: Амиан Марцелин. Из „Дела“ (XIV.1; XVI.1; XXV.3–4). Прев. Б. Стоянова. – Демократически преглед, кн. 33, есен 1997, 171–183.

Аристотел 1995: Аристотел. Политика. Прев. А. Герджиков. София: Отворено общество, 1995.

Аристотел 1997: Аристотел. Аналитики. Т. 1 (За тълкуването, Първа аналитика). Прев. И. Христов. София: Христо Ботев, 1997.

Аристотел 1998а: Аристотел. Тописка. Прев. И. Христов. София: Захарий Стоянов, 1998.

Аристотел 1998б: Аристотел. Физиогномика. Прев. Х. Паницидис. София: ЛИК и Вермеер, 1998.

Аристотел 2000: Аристотел. Метафизика. Прев. Н. Гочев (I – III; X – XIV), И. Христов (IV – IX). София: Сонм („Делос“), 2000.

Аристотел 2006: Аристотел. Два трактата: За небето. Прев. Д. Гочева; За възникването и загиването. Прев. Д. Илиев. София: Сонм („Делос“), 2006.

Аристотел 2012: Аристотел. Съчинения в шест тома. Т. II, ч. I. Физика. Прев. Ц. Бояджиев. София: Захарий Стоянов, 2012.

Аристотел 2016: Аристотел. Поетика. Прев. Г. Гочев. София: Изток-Запад, 2016.

Аристотел 2017 – 2019: Аристотел. Метафизика, I – III и X – XIV (ред. изд.); IV – IX. Прев. Н. Гочев. Бургас: Дива 2007, 2017 – 2019.

Аристотел 2018: Аристотел. Съчинения в шест тома. Т. II, ч. IV. За душата, Малк естественонаучни съчинения. Прев. Ц. Бояджиев. София: Захарий Стоянов, 2018.

Аристотел 2020: Аристотел. Метафизика. Прев. Н. Гочев. УИ „Св. Кл. Охридски“, 2020.

Архилох 2018: Архилох. Фрагменти, Прев. Г. Гочев, П. Хайнрих. София: НБУ, 2018.

Валерий Максим 2004: Валерий Максим. Достопаментни дела и слова (избрано). Прев. И. Илиева. София: Рива, 2004.

Василий Велики 1999: Шестоднев и други беседи. Прев. Росен Тенев. София: НК („Хермес“), 1999.

Василий Велики 2002: Василий Велики. За светия дух. Прев. В. Атанасов. София: ЛИК (Bibliotheca Christiana, s.n. 8), 2002.

Гален 1997: Гален, Клавдий. Диета за отслабване. Прев. Т. Христова. София: УИ, 1997.

Гален 2001: Клавдий Гален. За лечебната диета. Прев. Т. Христова. Варна: Зограф („Времена“ 4), 2001.

Гален 2014: Клавдий Гален. Изкуството за запазване на здравето („Здраве“). Прев. И. Станкова. София: Изток-Запад, 2014.

Гален 2018: Клавдий Гален. Ars medica. Медицинското изкуство. Най-добрият лекар е също и философ. Прев. И. Станкова. София: Изток-Запад („Здраве“), 2018.

Григорий Нисийски 2001: Григорий Нисийски. За душата и възкресението. Прев. И. Христов. София: ЛИК (Bibliotheca Christiana, s.n. 7), 2001.

Еврипид 1995: Еврипид. Рес. Прев. С. Гечев. София: Христо Ботев, 1995.

Еврипид 2008: Еврипид. Избрани Трагедии: Хиполит, Орест. Прев. Т. Петринска; Ифигения в Таврида, Елена, Циклоп. Прев. Д. Табакова. София: Фондация за българска литература („Архетип“), 2008.

Еврипид 2012: Еврипид. Трагедии: Алкестида, Андромаха, Ион. Прев. Т. Петринска; Медея, Вакханки, Ифигения в Авлида. Прев. Д. Табакова. София: Ergo (Libri legendi), 2012.

Еврипид 2019: Еврипид., Медея. Прев. Г. Гочев, П. Хайнрих. София: НБУ, 2019.

Елеати 1996: Елеати. Фрагменти. Прев. Л. Радоилска. София: ЛИК („Касталия“), 1996.

Елиан 2009: Клавдий Елиан. Шарени истории. Прев. Н. Шаранков, Н. Панова. София: Фондация за българска литература („Архетип“), 2009.

Елиан 2011: Клавдий Елиан. Всякакви истории. Прев. Р. Николова. София: Кибеа, 2011.

Епиктет 2000: Наръчник за живота. Беседи, Прев. К. Гарелова. София: Кибеа, 2000.

Епиктет 2015: Епиктет. Диатриби. Прев. Б. Богданов. София: НБУ, 2015 (II изд.: Жанет 45, 2016).

Изократ 2009: Изократ. Речи. Прев. В. Герджикова, Н. Шаранков. София: Фондация за българска литература („Архетип“), 2009.

Икономика 2006: Аристотел. Псевдо-Аристотел. Ксенофонт. Хиерокъл. Икономика. Антични автори за стопанството. Прев. Г. Гочев. София: Сонм („Делос“), 2006 (II ред. изд.: НБУ, 2018).

Йосиф Флавий 2015: Йосиф Флавий. Автобиография. Прев. М. Славова; Юдейски древности. Прев. П. Янева. Пловдив: Фондация „Българско историческо наследство“, Институт за развитие и подпомагане, 2015.

Йосиф Флавий 2020: Йосиф Флавий. Юдейската война. Прев. Р. Николова. София: Изток-Запад, 2020.

Калимах 2011: Калимах. Химни. Прев. Г. Михайлов. – Ах, Мария (брой „Обсебена от античността“), 2011, 44–55.

Катул 1999: Катул. Книгата на Катул от Верона. Прев. Н. Бакърджиева. София: Самиздат, 1999.

Катул 2009: Катул. Стихотворения. Прев. Яна Букова. София: Стигмати, 2009.

Кебет 2015: Кебет от Тива. Tabula Sebetis. Картина на човешкия живот. Прев. от фр. М. Абаджиева, Я. Иванов, София: Мириам, 2015.

Ксенофонт 1995: Ксенофонт. Киропедия. Прев. В. Атанасов. София: НК („Хермес“), 1995.

Ксенофонт 2016: Ксенофонт. Атинската държавна уредба. Прев. М. Славова. София: Изток-Запад, 2016.

Ливий 2004 – 2012: Тит Ливий. История на Рим. От основаването на Града (I – VIII). Прев. В. Атанасов. София: Изток-Запад, 2004 – 2012.

Лукиан 2010: Лукиан. Избрани съчинения: Диалози на хетери. Прев. Д. Илиев; Токсарис, или приятелството. Прев. Д. Вълчева; Как се пише история. Прев. М. Ивайлова. София: Фондация за българска литература („Архетип“), 2010.

Марк Аврелий 2019: Марк Аврелий. Към себе си. Прев. от англ. Силвия Желева. София: Хеликон, 2019.

Митографи 2015: Старогръцки митографи: Аполодор. Митологическа библиотека. Прев. М. Славова (II ред. изд.); Антонин Либерал. Метаморфози, Палефат. Невероятни истории, Ератостен. Възносяния сред звездите, Партений Никейски. Любовни страда-

ния, Птолемей Хефестион. Странни истории. Прев. В. Калфина; Конон. Митографски разкази. Прев. Д. Драгнев. Пловдив: Фондация „Българско историческо наследство“, Институт за развитие и подпомагане, 2015.

Оратори 2012: Антология на ораторската реч. Книга втора. Оратори на Древна Гърция и Рим. Прев. колектив. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2012.

Павзаний 2004 – 2005: Павзаний. Описание на Елада (I – V; VI – X). Прев. В. Русинов. София: Рал-Колобър & БАН-ИБЦТ („Антични автори към изворите за Тракия и траките“, т. IV – V), 2005 – 2005.

Платон 2002: Платон. Седмо писмо. Прев. С. Терзийски. – Критика и хуманизъм („Продължаващата античност“), 13, 1, 2002, 207–231.

Платон 2007: Платон. Закони. Прев. Н. Панова (I – IV, VI – VII), Г. Гочев (V, VIII – XII). София: Сонм („Делос“), 2007.

Платон 2011: Платон. Пир. Прев. Г. Гочев. София: Планета 3, 2011 (III изд.: Изток-Запад, 2015).

Платон 2015: Платон. Държавата. Прев. Г. Гочев. София: НБУ, 2015.

Плотин 2005: Плотин. Енеади. Прев. Ц. Бояджиев. София: Изток-Запад, 2005.

Плутарх 2008: Плутарх. Успоредни животописи: Тезей. Прев. Н. Панова; Ромул. Прев. Д. Табакова; Перикъл и Фабий Максим. Прев. Д. Вълчева; Алкивиад и Гай Марций Кориолан. Прев. Д. Вълчева; Демостен и Цицерон. Прев. Н. Панова. София: Фондация за българска литература („Архетип“), 2008.

Плутарх 2011: Плутарх. Спартанците. Прев. С. Йотов. София: Пергамент прес, 2011.

Плутарх 2013: Плутарх. Успоредни животописи. Прев. Д. Вълчева, М. Славова, Н. Панова. София: Ерго (Libri legendi), 2013.

Плутарх 2017: Плутарх. Нравствени съчинения. Забележителни дела и думи. Прев. В. Герджикова, П. Янева. София: Ерго, 2017.

Полибий 2001 – 2003: Полибий. Всеобща история (I – IV; V – X; XVI – XXXIX). Прев. В. Русинов. София: Рал-Колобър & БАН-ИБЦТ („Антични автори към изворите за Тракия и траките“, т. I – III), 2001 – 2003.

Порфирий 2000: Порфирий. Прещерата на нимфите. (Мисли върху умопостижимото. Пещерата на нимфите. Животът на Плотин. Писмо до Марцела), Прев. В. Маринов. София: Библиотека 48, 2000.

Прокъл 1995: Първооснови на теологията. Прев. Н. Димитрова. София: ЛИК („Касталия“), 1995.

Псевдо-Аристотел 2004: Псевдо-Аристотел. Реторика към александър. Прев. Г. Гочев. София: Сонм („Делос“), 2004.

Псевдо-Платон 2011: Псевдо-Платон. Минос. Прев. Л. Радулова. – Ах, Мария (брой „Обсебена от античността“), 2011, 34–43.

Птолемей 2000: Клавдий Птолемей. Тетрабиблос или трактат по астрология в четири книги. Прев. В. Ненов. Варна: Зограф („Времена“ 3), 2000.

Сафо 2009: Сафо. 100+1 фрагмента. Прев. Яна Букова. София: Стигмати, 2009.

Сафо 2018: Сафо. Стихове. Прев. Р. Николова. София: Изток-Запад, 2018.

Сенека 1996: Сенека. Писма до Луцилий, т. 2. Прев. А. Шелудко. София: Рива, 1996.

Сенека 2001: Сенека. За благодеянията. За снизходителността. Прев. П. Стоянова. София: Рива, 2001.

Сенека 2020: Сенека. Нравствени писма до Луцилий, т. 1 – 3. Прев. Р. Николова. София: Изток-Запад, 2020.

Софокъл 1998: Софокъл. Антигона. Прев. Н. Гочев. – Сфумато, 1, 1998, 16–39.

- Софокъл 2014:** Софокъл. Антигона. Прев. Н. Гочев. София: Проектория, 2014.
- Софокъл 2015:** Софокъл. Антигона. Прев. К. Мерджански. София: Просвета, 2015.
- Софокъл 2020:** Софокъл. Антигона. Прев. С. Терзийски. София: Американски научен център, 2020.
- Старогръцка лирика 2001:** Старогръцка лирика. Съст. Д. Николова. Прев. колектив. Пловдив: Летера („Текст-контекст“), 2001.
- Стоици 1995:** Стоици (Зенон, Клеант, Хризип). Фрагменти. Прев. С. Минева. София: ЛИК („Касталия“), 1995.
- Страбон 2006 – 2011:** Страбон. География (I – V; VI – VIII; IX – XI; XII – XIV; XV – XVII; Показалец). Прев. В. Русинов. София: Рал-Колобър & БАН-ИБЦТ („Антични автори към изворите за Тракия и траките“, т. VI – XI), 2006 – 2011.
- Теокрит 2011:** Теокрит. Илилии (I – XVI). Прев. Т. Дончев. София: ИК Аля, 2011.
- Хераклит 2000:** Хераклитови фрагменти. Прев. И. Панчовски. София: ЛИК, 2000.
- Хераклит 2016:** Хераклит Ефески. Проникновения. Прев. А. Райков. София: Гутенберг, 2016.
- Хипократ 2020:** Хипократ. Трактати (Закон, За медицинското изкуство, За древната медицина, За природата на човека, За здравословния режим, За течностите). Прев. И. Станкова. София: Изток-Запад, 2020.
- Цицерон 2008:** Марк Тулий Цицерон. Избрани произведения: За задълженията. Прев. Р. Златанова; Тускулански беседи. Прев. Д. Илиев. София: УИ „Св. Кл. Охридски“ (Cultura animi), 2008.